

Cesta dlouhým dnem do noci

DRUHÝ VÝSTUP

(*Tamněž asi o půl hodiny později. Rodina se vrací od oběda. Mary první, za ní manžel. Vyhýbá se tomu, aby se jí dotkl nebo se na ni podíval. Má ve tváři odusudek smíšený s bezmocnou rezignací. Synové jdou za nimi. Jamieho tvář ztvrdla obranným cynismem. Edmund se ho snaží napodobit, ale nedáří se mu to. Mary je hrozně nervózní, ale přesto její podivná blazeovavost zesílila. Proud slov z jejích úst plyne mechanicky jako při běžné rodinné konverzaci. Během řeči dojde ke stolu, jednou rukou si pohrává s šaty na prsou, druhou šmatrá po desce stolu. Tyrone si zapálí doutník. Jamie si nacpává dýmku. Zapálí si ji. Dívají se okry ven. Edmund se posadí do křesla tak, aby nemusel matku pozorovat.)*

MARY Vyčítat něco Bridget vůbec nemá smysl. Prostě neposlouchá. Nicím ji nemůžu pohrozit, protože ona pohrozí mně, že od nás odejde (*Lhostejně*). Nevadí. Léto brzy skončí, zaplat pánbůh! Začne ti sezona a my se zas vrátíme do pořádných hotelů a vlaků. Ty taky nevíš, ale aspoň nečekám, že v nich najdu domov, a nemusím se trápit starostmi o domácnost. Tohle domov nikdy nebyl a nikdy nebude.

TYRONE (*trpce, aniž se otočí*) Ne, teď už to domov nemůže být. Ale kdyysi to domov byl, než jsi –

MARY (*vřezem má výraz naprositého popírání*) Než jsem co? (*Okamžitě hrobového ticha, pak s odsupem*) Ne, ne. Tohle nikdy domov nebyl. Vždycky se ti líbilo víc v klubu nebo v hospodě. A já tu byla vždycky stejně opuštěná jako ve špinavém hotelovém pokoji. Ve skutečném domově člověk nikdy není opuštěný. Já jsem měla kdysi domov v domě svého otce. Opustila jsem domov, když jsem se za tebe vdala. (*Náhle se otočí k Edmundovi*). Edmundě, děláš mi starosti. Sotva ses dotkl jídla. Když nechutná mně, je to v pořádku. Strašně jsem ztloustla. Ale ty jsi musíš. Slíb mi, že budeš – už kvůli mně.

EDMUND (*netečně*) Budu, mami.

MARY (*poplácá ho po tváři, on se snaží neucuknout*) Tak se mi to líbí. (*Znovu je chvíli hrobové ticho. Pak zazvoní telefon a všichni polekaně ztuhnou.*)

TYRONE (*rychle*) McGuire říkal, že mi bude volat. (*Jde k telefonu.*)

MARY (*lhostejně*) McGuire. Jistě má pro otce další parcelu, kterou mi kdo nechce koupit. (*Zaráží se a poslouchá.*)

TYRONE Halo. (*S hranou srdečnosti*) To jste vy, doktore? Zdravím vás. (*Jamie se otočí od okna. Mary si pohrává s prsty na stole ještě rychleji. Čím víc se to Tyrone snaží zatájit, tím víc se prozrazuje, že slyší španou zprávu.*) Ano, rozumím. Takže mu to všechno vysvětlíte, až za vámi odpoledne přijde. Ano, ve čtyři. Já se u vás předím stávám. Na shledanou, doktore.

EDMUND (*sklesle*) Jako dobrá zpráva to zrovna neznělo. (*Jamie na něj soucinně pohledne a opěi se zadívá z okna. Mary má ve tváři výraz hrůzy a ruce se jí silně třesou.*)

TYRONE Byl to doktor Hardy. Máš k němu ve čtyři přijít.

EDMUND Co říkal?

MARY (*rozcíleně vybuchne*) Já bych mu nevěřila, ani kdyby přisahal na bibli. Edmundě, nesmíš dát na jediné jeho slovo!

TYRONE (*ostře*) Mary!

MARY (*ještě rozcíleněji*) Ale to my všichni víme, proč ho máš tak rádi! Protože je levný! Nic se mi, prosím tě, nesnaž namluvit! Doktora Hardyho já znám dokonale. Je to starý blbec! – Když člověk zápasí se smrtí a napul šli, Hardy u něho sedí a káže mu, že má mít pevnou vůli! Ničemu nerozumí! (*Na chvíli ztratí sebekontrolu. S trpkou nadvěstí*) Záměrně člověka ponižuje! Nuť tě prosit a žebrot! Jedná s tebou jako se zločincem! Já doktory nenávídím!

EDMUND Mami! Proboha svatýho, mlč.

TYRONE (*ohřesen*) Mary, prosím tě, nemluv –

MARY (*zmocní se jí provinilé rozpaky a koktá*) Já – odpusť. Máš pravdu. Teď už je zbytečné se hněvat. (*Opěi nastane chvíle hrobového ticha.*)

MARY se zklidní. S děsivým odsupem) Omluvte mě, půjdu na chvíli nahoru. Musím se ucesat. (*S úsměvem dodá.*) Pokud ovšem najdu brýle. (*Odechází.*)

TYRONE (*prosebně a káravě*) Mary!

MARY (*se otočí a klidně se na něho dívá*) Ano, můj dráhy? Co je?

TYRONE (*bezmocně*) Nic.

MARY (*s vysměšným úsměvem*) Prosím, jestli chceš, pojď se mnou nahoru a hltdej mě, když mě tak podezříváš.

TYRONE Jako by to k něčemu bylo! (*Mary odejde. Ti tři zde mlčí, jako by čekali, až vyjde po schodech do patra.*)

JAMIE (*s cynickou brutálitou*) Teď si šlehneme další!

EDMUND Takhle nemlvej!

TYRONE To nemáš trochu soucitu ani slušnosti? (*Vzplame.*) Měl bych tě vykopnout na ulici!

JAMIE (*tvář se mu sevře bolestí*) Kristepane, já že nemám soucit? Chápu, s jakou hrůzou v sobě musí zápasit – to ty nikdy nemusíš! Jenom říkám na rovinu to, co všichni víme a s čím tu teď zase musíme žít. (*Hoře*)

Léčení houby pomůže, nejvýš snad na chvíli. Pravda je, že se to vyléčit nedá a že jsme byli pěkně blbí, když jsme doufali – (*Cynicky*) Nikdy se z toho nedostane.

EDMUND (*vzdorovitě*) Vždyť teprv začala. Ještě tomu nemožla úplně propadnout. Ještě může přestat. Promluvíš s m.

JAMIE (*pokřtí rameny*) Teď se s ní mluvit nedá. Bude tě poslouchat a nebude tě slyšet. Bude tu a bude nepřítomná.

TYRONE Takhle to svinstvo vždycky účinkuje. Teď se bude den za dnem od nás vzdalovat a jednou v noci pozdě k ránu –

EDMUND (*zoufale*) Přestaň, tati! (*Vyskočí z křesla.*) Půjdu se převlíknout. (*Trpce*) Budu dělat rámus, aby nemyslela, že ji špehuju. (*Odejde, je slyšet, jak dupe po schodech vzhůru.*)

JAMIE (*po pauze*) Co říkal doktor Hardy?

TYRONE *(bezvýrazně)* Měl jsi pravdu. Jsou to souchoiny.

JAMIE Kristepane.

TYRONE Řekl, že je to naprosto jistý.

JAMIE Musí do sanatoria.

TYRONE Čím dřív, tím líp pro něho i pro všechny kolem. Hardy tvrdí, že se Edmund do pul roku uzdraví, ale musí dodržovat pokyny. Nikdy by mě nenapadlo, že moje dítě –

JAMIE Kam ho chce Hardy poslat?

TYRONE Kvuili tomu tam jdu.

JAMIE Jen mu proboha vyber nějaký slušný sanatorium, a ne nějakou lačinou díru!

TYRONE Pošlu ho tam, kde to Hardy považuje za nejlepší.

JAMIE Tak nezáčnej před Hardym tu svou známou písničkou o tom, jak skončíš v chudobnici!

TYRONE Nejsen milionář, abych mohl rozhazovat! Proč bych Hardyemu neřekl pravdu?

JAMIE Stejně bude vědět, že to pravda není, zvlášť když pak uslyší, žes byl u McGuira a ten tě vzal na hůl s další bezcennou parcelou!

TYRONE Nestrkej nos do mýho podnikání!

JAMIE Teď jde o to, co podnikneš pro Edmunda. Bojím se, že si spočítáš, že je to škoda vydávat víc peněz, když se na tuberu stejně umírá.

TYRONE To není pravda!

JAMIE Prosim. Dokaž mi, že to není pravda. O to mi jde!

TYRONE *(jeho hnět ještě douhá)* Pevně doufám, že se Edmund uzdraví.

JAMIE Řekl jsem, co jsem musel říci. Teď je to na tobě. Možná bude líp, když půjdu do města s Edmundem. Ta španá zpráva by ho mohla do-razit.

TYRONE Ano, Jamie, běž s ním. Povzbud ho, jak nejlíp umíš, ale neopij se!
204

JAMIE Nevíš za co? Co jsem slyšel naposledy, tak chlast ještě prodávali, ne rozdávali. Jdu se převlíknout. *(Odchází, zastaví se ve dveřích, když uvidí matku, ustoupí stranou, aby mohla projít. Oči jí září ještě víc a odstup v jejím chování je čím dál zřetelnější.)*

MARY Jamie, neviděl jsi moje brýle? *(Nepodívá se na ně.) Jamie její slova nebere na vědomí, ona stejně odpovédá ani nečecká.)* Ty taky ne, Jamesi? *(Jamie se a dívá se ven.)*

TYRONE *(odvrátí se a dívá se ven)* Ne, Mary.

MARY *(přistupuje k oknu)* Podívej se, jaká se tam dělá mlha. Už sotva vidím na druhý břeh.

TYRONE *(se snaží mluvit přirozeně)* Čeká nás další mlhavá noc.

MARY Ale co, dnes v noci mi to vadit nebude.

TYRONE Taký si myslím. Už abych šel, jinak přijdu pozdě na schůzku v klubu *(Vykročí, Mary ho impulzivně uchopí za ruku.)*

MARY *(prosběně)* Nechod ještě. Doufám, že jsi Jamiemu nedal peníze.

TYRONE To víš, že nedal.

MARY Všechno by utratil za alkohol a víc, jak mluví sprostě a jedovatě, když se opije. Vždycky se mu podaří dohnat tě ke vzteku, zvlášť když jsi opilý, což taky budeš.

TYRONE Já se nikdy neopijím.

MARY *(s posměšnou lhostejností)* Skrývat to umíš výtečně.

TYRONE Co živ jsem nezmeškal představení. *(Hoře)* Pokud jsem se někdy opil, zrovna ty bys mi to vyčítat neměla. Nikdo nemá lepší důvod.

MARY Důvod? Jaký důvod?

TYRONE Musím se převlíknout.

MARY *(znovu ho chytí za ruku)* Ne, můj drahý, ještě chvílku počkej. Aspoň než někdo přijde dolů. Všichni mě tu opouště.

TYRONE *(s trpkým smutkem)* To ty opouštíš nás, Mary.

MARY Já že vás opouštím? Jamesi, co to říkáš za hlouposti? Jak můžu odejít? Vůbec nemám kam. Koho bych šla navštívit? Nemám přátele.

TYRONE Sama sis to zavínila. *(Zarazí se a bezmocně vzdychne – ve mlouvavě.)* Víš co, Mary? Vyjeď si v autě. Užij si sluníčka a čerstvýho vzduchu. Koupil jsem to auto přece pro tebe. Čekalo tu na tebe, až se vrátíš ze sanatoria, abys měla nějaký rozptýlení. Stálo mě víc, než jsem si mohl dovolit, a teď abych navíc platil šoféra, ať tě vozi nebo ne. A k čemu to bylo dobytý? Jako bych ty peníze vyhodil oknem!

MARY *(s klidným odstupem)* Ano, Jamesi, vyhodil. Neměl jsi kupovat ojeté auto. Zase tě podvedli jako vždycky. Ale ty si pokračé myslíš, že na tom vyděláš, když koupíš věci z druhé ruky.

TYRONE Je to jedna z nejlepších značek! Každěj říká, že je lepší než ty nový typy!

MARY Neurážej se, můj drahý. Mě taky neurazilo, když jsi mi to auto dal. Věděla jsem, že mě tím nechceš ponižít. Dojalo mě to. Věděla jsem, jak je koupit auto pro tebe těžké a že mi tím dokazuješ, jak mě máš rád.

TYRONE Mary! *(Náhle ji k sobě přitiskne.)* Miláčku Mary! Pro lásku boží, kvůli mně a chlapcům, nechceš s tím přestat?

MARY *(provinile a zmateně koktá)* Já – Jamesi! Prosim tě! *(Okamžitě se jí vrací zavrzalá sebeobrana.)* S čím bych měla přestat? O čem to mluvíš? *(Tyronovi klese ruka. Mary ho impulzivně obejmě.)* Jamesi!

Milovali jsme se. A vždycky se budeme milovat. Mějme na mysli jenom tohle a nesaňme se rozumět tomu, čemu rozumět nemůžeme, nebo měnit to, co se změnit nedá, co se nedá omluvit, ani vysvětlit.

TYRONE *(jako by ji nesyšel – hoře)* Ty se ani nepokusíš?
MARY *(vzdorovitě)* Myslim, že si přece jen vyjedu. Musím do lékárny.

TYRONE *(s opovržením)* Doufám, že si uděláš dost velkou zásobu, aby nás nepokala podobná noc jako tenkrát, když jsi začala všikat, že to svinstvo nemáš, vyběhlas v noční košili z domu a pokousela ses skocit z přístavní hrázě!

MARY *(zhroutí se)* Jamesi! Nesmíš mi to připomínat! Nesmíš mě tak ponižovat!

TYRONE *(zastydí se)* Promiň, Mary.

MARY Byla jsem naprosto zdravá, než se narodil Edmund. Sezonnou za sezonnou jsem tě doprovázela z místa na místo, ze štace na štaci, ve vlacích bez lužkových vagonů, v zavšivených pokojích špinavých hotelů, kde jsem rodila děti, a přesto jsem byla zdravá. Ale když se narodil Edmund, to byla ta poslední kapka. Bylo mi strašně zle a ten podvodník, ten laciný hotelový doktor! – Ten poznal jenom, že mám bolesti! Snadno mě těch bolestí zbavil.

TYRONE Mary, proboha, nemůžeš zapomenout na minulost?

MARY Jak bych mohla zapomenout? Po smrti Evžena jsem přisahal, že už žádné děti nebudu mít. Já jsem tu smrt zavínila. Kdybych ho tenkrát nenechala u matky a nešla za tebou, protože jsi mi psal, jak se ti po mně stýská a jak se cítíš opuštěný, tak by Jamie nikdy nesměl do dětského pokoje. Když měl ještě spalničky. *(Její tvář je čím dál tvrdší.)* Vždycky jsem si myslela, že to Jamie udělal naschvál. Žárlil na to dítě. Nenařádal je.

TYRONE Nesmysl!

MARY Vím, že mu bylo teprve sedm, ale nikdy nebyl hloupý. A my jsme ho varovali, že by tím mohl bratříčka zabít.

TYRONE *(s horkým smutkem)* Nemůžeš to mrtvé dítě nechat na pokoji? MARY *(jako by ho nesyřela)* Je to moje vina. Měla jsem trvat na tom, že zůstanu s dítětem, a nenechat se přemluvit k cestě za tebou. Hlavně jsem neměla dovolit, abys mě donutil mít ještě další dítě, abych zapoměla na Evženovu smrt. Věděla jsem, že se stane něco strašného, že mě Bůh dotrestá! Neměla jsem Edmunda nikdy porodit.

TYRONE *(znepokojeně)* Mary, dej si pozor na jazyk! Kdyby tě slyšel, mohl by si myslet, že jsi ho nechtila.

MARY Chtěla! Strašně moc! Ty ničemu nerozumíš! Ale nikdy nebyl šťastný. A nikdy nebude. Ani zdravý nebude. Narodil se nervózní a přecitlivělý, to je všechno moje vina. A od chvíle, co onemocněl, pořad mumsím myslet na Evžena a na svého otce –

TYRONE *(přerušit ji, šeptá)* Edmundo jde. Proboha, ovládni se, aspoň než odejde! To pro něj přece můžeš udělat! *(Nasazuje přehřívavý otcovský výraz.)* Mary se zmocňuje nervózní panika, nesmyslně kontroluje své šaty a účes. *(Nedokáže se podívat na Edmunda.)* Odejde k oknům a dívá se ven. *(Tyrone s hereckou srdečností)* Podívejme! Ty jsi jako ze škatulky! Jdu se taky převlíknout.

EDMUND *(klidně)* Počkej, tati. Nerad zavádím řeč na protivná témata, ale jsem na dně. Nemaň ani na tramvaj.

TYRONE *(automaticky spustí obvyklou přednášku)* Na dně budeš pořádkud se naučíš znát pravou hodnotu – *(Zarazí se.)* Vyždíne z kapsy svítek bankovku a pečlivě jednu vybere. *(Edmund ji přijme.)* Podívá se na ni a užasne. *(Otec reaguje sarkasticky.)* Děkuji. *(Clínje.)* „O kolik ostřejší než hadí zub –“

EDMUND „– je nevděčnost vlastního dítěte.“ Nech mě vydechnout, tati. To není dolar. To je desetidolar.

TYRONE *(v rozpátech)* Strč ho do kapsy. Možná potkáš kamarády.

EDMUND Myslíš to vážně? Diky, tati. *(S podezřením)* Ale co tak na jednu? *(Cynicky)* Řikal ti snad doktor Hardy, že brzo zaklepu bačkorama? *(Vidí, že otec ranil.)* Ne! To byl blběj víp. *(Impulzivně otce obejmě.)* Vážně ti děkuju, tati.

TYRONE *(dopřít mu objetí oplácí)* Rádo se stalo.

MARY *(náhle v panickém strachu)* Takhle mi tu mluvit nebudeš! *(Dupne.)* Slyšíš, Edmunde! Nech si ty morbidní nesmysly! Říkat, že umřeš! To máš z těch svých knih! A ty tvoje básničky jsou ještě horší! Člověk by myslel, že se ti nechce žít! Je to jen póza! Ty vlastně vůbec nejsi nemocný!

TYRONE Mary! Prosim tě, mlč!

MARY Kdepak, chlapečku. Já se v tobě vyznám. Chceš, aby tě někdo hladil, rozmazloval tě, aby byl kvůli tobě celý vyplašený, že je to tak? Jsi

ještě pořád takové dítě. *(Objemě ho.)* Edmundo zůstává ztuhlý a nepodává. *(Hlas se jí začne chvěti.)* Ale prosím tě, neřkej tak strašně věci. Tolik jsi mě vyděsil. *(Ukryje tvář na jeho rameni, vzlývá.)*

EDMUND *(je proti své vůli dojat.)* S neohrabanou něhou ji hladí po rameni. *(No tak, mami. Jeho oči se setkají s otcovými.)*

TYRONE *(zasřezným hlasem)* Chťel jsi matku o něco požádat, co kdybys to zkusil teď? *(Neobratně vytahuje hodinky.)* Bože, to je hodina! Mumsím sebou hodit. *(Spěchá pryč.)*

MARY *(zvedne hlavu.)* Opět se chová s mateřsky starostlivým odstupem. Na slzy zapomněla. *(Jak je ti, chlapečku?)* *(Klade mu dlan' na čelo.)* Máš trochu horké čelo, ale to máš z toho, žes byl na slunci. Pojd si sednout. Nesmíš tak dlouho stát. *(Posadí ho do křesla, sama si sedne k němu na opěradlo, obejmě ho kolem ramen, dbá, aby ji neviděl do očí.)*

EDMUND *(koktavě spustí prosbu, už předem ví, že nemá naději)* Podívej, maminco –

MARY *(rychle ho přerušit)* Tíše, tíše. Teď se mluvit nebude. Hezky si odpočň. *(Venlounavě)* Myslí, že by bylo lepší, kdybys zůstal se mnou doma. Jet v tomhle horku tramvaji do města je tak únavné.

EDMUND *(bezvýrazně)* Zapomínáš, že musím k doktorovi. *(Znova se pokouší začít.)* Poslouchej, mami –

MARY *(rychle)* Můžeš mu zavolat, že ti není dobře.

EDMUND *(smaží se jí podívat do očí)* Mami! Poslouchej mě, prosím tě!

Chci tě o něco požádat. Vždyť – vždyť jsi s tím teprve začala. Pořád ještě můžeš přestat. Máš přece vůli! My všichni ti pomůžeme. Zkusíš to, mami? MARY *(koktá prosebně)* Prosim tě – prosím tě, nemluv o věcech, kterým nerozumíš.

EDMUND *(mlde)* No nic, vzdávám to. Věděl jsem, že to nemá smysl.

MARY *(teď zcela popřítá)* A vůbec, nevím, o čem mluvíš. Ty bys měl být ten poslední –! Sotva jsem se vrátila z léčení, tak jsi začal stonat. Lékař v sanatoriu mi kladl na srdce, že musím mít doma absolutní klid, nic mě nesmí rozčilovat, jenže mě tu čekaly starosti o tebe. *(Náhle vzrušeně)* Ale nechci se vymlouvat! Jen ti to chci vysvětlit. To není výmluva!

EDMUND *(hoře)* A co jinýho?

MARY Jak bys mi mohl věřit – když nemůžu věřit ani sama sobě? Je ze mě strašná lhářka. Kdyby jsem nelhala vůbec. Teď musím lhát pořád, hlavně sama sobě. Jednoho dne kdyby dávno jsem přišla na to, že už to nejsem já. Ztratila jsem duši. *(Odmučí se, pak ztíží hlas, až je z něho důvěrný šepot.)* Ale jednou ji znovu najdu – jednou, až uvidím, že jsi zdravý a šťastný, že máš úspěch, jednou, až mi Panenka Maria odpustí, až mi vrátí víru a já se k ní zase budu modlit – a Panna Maria mně uvěří a s její pomocí to bude tak snadné! Budu se slyšet, jak křičím bolestí, a zároveň se budu smát, protože si budu jistá, že jsem to zase já. *(Když Edmund mlčí, Mary smutně dodá.)* Ty samozřejmě nemůžeš věřit ani tomuhle. *(Vstává, jde k oknu, nenuceně.)* Vlastně můžeš jít do města. Zapomněla jsem, že si vyjedu autem. Musím do lékárny. Tam bys asi se mnou nechťel. Styděl bys ses.

EDMUND Mami!

MARY *(vytíkaně prosí)* Edmunde! Slib mi, že nebudeš pít! Je to nebezpečné! Víš, že ti doktor Hardy říkal –

EDMUND *(trpce)* Já myslel, že je to starěj blbec.

(Přeložil Josef Schwarz)

Eugene O'Neill vyslov [jůdžín ounýl]

MARY Edmunde!

JAMIE *(za scénou)* Jde se, chlapečku, musíme běžet.

MARY Běž už.

TYRONE *(volá za scénou)* Pojd, Edmunde!

MARY *(ho políbí s neosobní vlídností)* Sbohem. Na večeri, prosím tě, přijďte včas. Víš, jaká je Bridget. *(Edmund spěchá pryč.)*

TYRONE *(volá za scénou)* Sbohem, Mary.

JAMIE *(za scénou)* Sbohem, mami.

MARY Sbohem. *(Přistoupí ke stolu, jednou rukou na něj bubnuje, druhou si upravuje vlasy. Rozhlíží se po místnosti vyděšeným pohledem, šeptá si.)* Je tu tak pusto. *(Pak jí tvář ztvrdne do výrazu hořkého sebepohrdání.)* Zase si něco nalháváš. Sama ses jich chtěla zbavit. *(S kratičkým zoufalým smíchem)* Proč se potom, Matko Boží, cítím tolik opuštěná?